

การศึกษาสภาพการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกรในจังหวัดจันทบุรี Study on Status of Beef Cattle Raising of Farmers in Chanthaburi Province

ถาวร ฉิมเลี้ยง พรชัย เหลืองวารีย์
คณะเทคโนโลยีการเกษตร มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีจุดประสงค์เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานทางสังคม - เศรษฐกิจ สภาพการเลี้ยง และปัญหาการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อในจังหวัดจันทบุรี กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาคือ เกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อจำนวน 239 คน ใช้แบบสัมภาษณ์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศชาย อายุเฉลี่ย 53.71 ปี การศึกษาระดับประถมศึกษา นับถือศาสนาพุทธ มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือน 4 - 5 คน อาชีพหลักทำการเกษตร อาชีพรองรับจ้างและค้าขาย และมีประสบการณ์ในการเลี้ยงโคเนื้อเฉลี่ย 5.74 ปี มีจำนวนโคเนื้อเฉลี่ย 7.36 ตัว รายได้จากการเลี้ยงโคเนื้อเฉลี่ย 68,161.09 บาทต่อปี รายจ่ายจากการเลี้ยงโคเนื้อเฉลี่ย 11,236.40 บาทต่อปี จำนวนแรงงานที่ใช้เลี้ยงโคเนื้อเฉลี่ย 1.15 คน เกษตรกรเลี้ยงส่วนใหญ่เลี้ยงโคเนื้อพันธุ์พื้นเมือง ใช้วิธีการผสมพันธุ์โดยการผสมเทียม มีการปลูกสร้างแปลงหญ้าสำหรับเลี้ยงโคเนื้อ โรงเรือนโคเนื้อเป็นโรงเรือนไม้ ขนาดเฉลี่ย 51.48 ตารางเมตร โคเนื้อของเกษตรกรส่วนใหญ่ไม่เคยเกิดโรคโคเนื้อ ปัญหาที่พบ เกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อส่วนใหญ่เลี้ยงโคเนื้อพันธุ์พื้นเมือง ขาดความรู้ในการผสมพันธุ์ ขาดความรู้ในด้านอาหารและการให้อาหารโคเนื้อ วัสดุที่ใช้ก่อสร้างโรงเรือนมีราคาแพง ขาดความรู้ในเรื่องการควบคุมและป้องกันโรค

คำสำคัญ : โคเนื้อ, สภาพการเลี้ยงโคเนื้อ, จังหวัดจันทบุรี

Abstract

The objectives of this research were to study on socio - economic characteristics, status and some aspects of beef cattle raising of farmers in Chanthaburi Province. The sample consisted of 239 farmers who raised beef cattle and the data were collected by interviewing. The statistics used were frequency, percentage, mean, and standard deviation.

The results revealed that the majority of farmers were male with an average age of 53.71 years old. The farmers finished primary school level and believed in Buddhism. They had 4 -5 persons of their household members. Their main occupation was farming and their minor occupation was an employee and trading. They had an average experience in cattle raising for 5.74 years and an average number of cattle of 7.36 heads. An average income from beef cattle raising was 68,161.09 baht/year and an average expense of beef cattle raising was 11,236.40 baht/year. An average labors in beef cattle raising was 1.15 persons. Most of farmers raised native beef cattle and bred their beef cattle by artificial insemination. They had forage plantation for their beef cattle. Their beef cattle building were made of wood with an average space of 51.48 m². Most of their cattle never got disease. The problems of farmers were raising native beef cattle, lack of know-how in breeding, lack of know-how in feed and feeding, expensive materials for building and lack of know-how in disease control and prevention.

Keywords : Beef Cattle, Status of Beef Cattle Raising, Chanthaburi Province

บทนำ

ในประเทศไทยมีการเลี้ยงโคและกระบือมาเป็นเวลานานแล้ว โดยมีจุดประสงค์หลักเพื่อใช้เป็นแรงงานในไร่นา ลากเกวียนและนวดข้าว ส่วนจุดประสงค์รองคือ ขายเป็นโคเนื้อเมื่อปลดจากการใช้แรงงานแล้ว หรือมีจำนวนมากเกินความจำเป็นในการใช้แรงงาน ราคาเนื้อโคจึงมีราคาถูกกว่าเนื้อสุกรและเนื้อไก่ เพราะเกษตรกรไม่ได้คิดถึงต้นทุนการผลิต จนกระทั่งปี พ.ศ. 2525 สภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทยได้เปลี่ยนแปลงไปมีการพัฒนาทางอุตสาหกรรมมากขึ้น เกษตรกรที่เคยใช้แรงงานจากสัตว์ในการประกอบอาชีพเกษตรได้หันมาใช้เครื่องจักรกลแทน การเลี้ยงโคเพื่อไว้ใช้แรงงานจึงมีความจำเป็นลดน้อยลง ประกอบกับจำนวนประชากรที่เพิ่มสูงขึ้น ความต้องการบริโภคเนื้อโคจึงเพิ่มขึ้นตามไปด้วย ตั้งแต่ปี พ.ศ.2531 เป็นต้นมา ได้มีเกษตรกรบางส่วนหันมาเลี้ยงโคเพื่อขายเป็นโคเนื้อเป็นวัตถุประสงค์หลักกันมากขึ้น เนื่องจากให้ผลตอบแทนทางเศรษฐกิจที่สูงกว่าการเลี้ยงที่ไม่ได้แยกวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน จากวิธีการเลี้ยงแบบดั้งเดิมที่มักปล่อยให้เด็กหรือคนชราดูแลโคไปแทะเล็มหญ้าที่ขึ้นอยู่ตามทุ่งหญ้าสาธารณะที่รกร้างว่างเปล่า หรือเกี่ยวหญ้ามาให้ช้างในยามที่อาหารขาดแคลน สภาพการเลี้ยงโคในลักษณะนี้มีเปอร์เซ็นต์ผลผลิตลูกโคจนถึงอายุหย่านมต่ปีต่ำ เพราะเนื่องจากสภาพการเลี้ยงของเกษตรกรเองมีความแตกต่างจากมาตรฐานการเลี้ยงโคของทางราชการ โดยมีการให้อาหารเสริมในฤดูแล้ง การป้องกันโรค และการเสริมแร่ธาตุอาหาร ตลอดจนการจัดการเบื้องต้นที่ดีกว่า (ปรารธนา พฤษะศรี, 2548) เกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรรายย่อยที่เน้นเพื่อความอยู่รอด ไม่ได้ให้ความสำคัญในการคัดเลือกพันธุ์เพื่อทำการค้าขายแต่อย่างใด โคเนื้อที่เลี้ยงจึงมีขนาดเล็ก โตช้า คุณภาพเนื้อไม่ดีมีไขมันแทรกน้อย และเปอร์เซ็นต์ซากต่ำ (ไพศาล รวีรังชัย และคณะ, 2548 ; ถาวร ฉิมเลี้ยง, 2549) ในปัจจุบันรูปแบบการเลี้ยงโคเนื้อได้เปลี่ยนมาเป็นการเลี้ยงเพื่อจำหน่ายเป็นโคเนื้อเพื่อผลิตเนื้อโค ทั้งนี้เพราะความต้องการบริโภคเนื้อสัตว์เพิ่มมากขึ้น ทั้งจากความต้องการของประชากรในประเทศเองและนักท่องเที่ยวจากต่างประเทศ ตลอดจนความต้องการของตลาดต่างประเทศ ลักษณะการเลี้ยงจะเป็นการเลี้ยงครั้งละหลายๆ ตัว และมีรูปแบบเป็นฟาร์มมากขึ้น ในขณะที่เดียวกันรัฐบาลได้มีนโยบายส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อ โดยหวังว่าจะให้เป็นการเลี้ยงโคเนื้อเป็นอาชีพที่ทำรายได้ให้เกษตรกรได้อย่างสม่ำเสมอ (กรมปศุสัตว์, 2556)

ในภาคตะวันออกโดยเฉพาะจังหวัดจันทบุรี มีพื้นที่ในการปลูกไม้ผลที่สำคัญได้แก่ทุเรียน มังคุด เงาะ ลองกอง ลำไย เป็นต้น ซึ่งผลไม้เหล่านี้มักจะให้ผลผลิตในช่วงเวลาที่ใกล้เคียงกัน ทำให้มีปริมาณผลผลิตออกมาจากสวนผลไม้เกิดปัญหาการขาดตลาด ตกต่ำ เกษตรกรประสบปัญหาขาดทุนมาโดยตลอด จากปัญหาดังกล่าวทำให้เกษตรกรชาวสวนหลายรายหันมาประกอบอาชีพอื่น

เสริมเพื่อเป็นการสร้างรายได้เพิ่ม การเลี้ยงโคเนื้อจึงเป็นอาชีพเสริมอย่างหนึ่งที่มีความมั่นคงและสร้างรายได้พอสมควรให้แก่เกษตรกร อย่างไรก็ตามในปี พ.ศ.2553 จังหวัดจันทบุรีมีการเลี้ยงโคเนื้อทั้งหมด จำนวน 5,125 ตัว จำนวนเกษตรกร 591 ราย (กรมปศุสัตว์, 2554) มีการเลี้ยงโคเนื้อมากในเขตอำเภอสอยดาว อำเภอขลุง อำเภอนายายอาม อำเภอแก่งหางแมว อำเภอเขาคิชฌกูฏ อำเภอเมือง อำเภอท่าใหม่ อำเภอโป่งน้ำร้อน และอำเภอมะขาม ตามลำดับ เกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรรายย่อย จึงอาจมีปัญหาทางด้านการเลี้ยงดู การป้องกันรักษาโรค พันธุ์โคเนื้อ ช่องทางการซื้อขาย อีกทั้งจังหวัดจันทบุรีเป็นจังหวัดที่มีศักยภาพในการเลี้ยงโคเนื้อ เนื่องจากมีปริมาณน้ำฝนค่อนข้างสูง เหมาะแก่การปลูกสร้างแปลงหญ้าและผลิตอาหารหยาบ เป็นแหล่งผลิตอาหารสัตว์หลายชนิด เช่น ข้าวโพด มันสำปะหลัง รวมทั้งอาหารที่ได้จากผลพลอยได้และวัสดุเหลือทิ้งจากทางการเกษตร เช่น ยอดอ้อย ใบและต้นกล้วย เป็นต้น ประกอบกับเกษตรกรชาวสวนผลไม้มักมีการใช้สารเคมีในการป้องกันกำจัดแมลงศัตรูพืชและสารกำจัดวัชพืช พวกหญ้าชนิดต่างๆ อยู่มาก ซึ่งถ้าตัดมาใช้ในการเลี้ยงโคเนื้อก็จะทำให้ลดการใช้สารเคมี เป็นผลดีแก่สุขภาพของตัวเกษตรกรอีกด้วย ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาสภาพการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ รวมทั้งสภาพทางเศรษฐกิจ สังคมของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาการเลี้ยงโคเนื้อให้เหมาะสมกับสภาพในท้องถิ่นต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานทางด้านสังคม ทางด้านเศรษฐกิจ และสภาพการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกรในจังหวัดจันทบุรี
2. เพื่อศึกษาปัญหาในการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกรในจังหวัดจันทบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ เป็นการศึกษาถึงข้อมูลพื้นฐานทางด้านสังคม ทางด้านเศรษฐกิจ และสภาพการเลี้ยงโคเนื้อ ตลอดจนปัญหาอุปสรรคในการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อในเขตพื้นที่จังหวัดจันทบุรี ตั้งแต่ เดือนกรกฎาคมถึงพฤศจิกายน พ.ศ.2557

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากรที่ใช้ในการศึกษา เป็นเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อในจังหวัดจันทบุรี จำนวน 591 ราย ส่วนกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ จำนวน 239 ราย โดยใช้สูตรของ Yamane (1973)

$$\text{คือ } n = \frac{N}{1 + Ne^2}$$

เมื่อ N คือ จำนวนประชากร, n คือ จำนวนตัวอย่าง และ e คือ ความคลาดเคลื่อนที่ยอมให้เกิดขึ้นในรูปของสัดส่วน (0.05)

$$\text{แทนค่าในสูตร } n = \frac{591}{1+(591)(0.05)(0.05)}$$

จะได้จำนวนตัวอย่าง = 238.55 ราย
ดังนั้น จะใช้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 239 ราย

ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

1. ตัวแปรอิสระ (Independent Variable) ได้แก่ ข้อมูลพื้นฐานทางด้านสังคม ทางด้านเศรษฐกิจของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อในจังหวัดจันทบุรี

2. ตัวแปรตาม (Dependent Variable) ได้แก่ สภาพการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกรในจังหวัดจันทบุรีในด้านพันธุ์โคเนื้อ การผสมพันธุ์ อาหารและการให้อาหาร โรงเรือนและสิ่งก่อสร้าง การควบคุมและป้องกันโรค

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์ที่มีโครงสร้าง (Structured Interview) ที่ได้รับการตรวจความตรงของเนื้อหา (Content Validity) ความถูกต้อง ครบถ้วนของคำถาม โดยผ่านการทดสอบกับเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง พร้อมปรับปรุงแก้ไขแล้ว ประกอบด้วย 3 ตอน ดังนี้

- ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานทางด้านสังคม และทางด้านเศรษฐกิจของเกษตรกร
- ตอนที่ 2 สภาพการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกร
- ตอนที่ 3 ปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกร

การเก็บรวบรวมข้อมูล คณะผู้วิจัยได้นำแบบสัมภาษณ์ไปสัมภาษณ์กับเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อในจังหวัดจันทบุรีที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง โดยคณะผู้วิจัยทำการเก็บข้อมูลด้วยตนเองและนักศึกษาหลักสูตร วท.บ.(เกษตรศาสตร์) ปีที่ 4 ที่เรียนวิชาการผลิตโคเนื้อจำนวน 8 คน เป็นผู้ช่วยเก็บรวบรวมข้อมูล ในระหว่างเดือนกรกฎาคม พุทธศักราช 2557 โดยขอความอนุเคราะห์คณะเทคโนโลยีการเกษตร มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี ปศุสัตว์จังหวัดจันทบุรี และเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อในจังหวัดจันทบุรี เพื่ออำนวยความสะดวกในการเก็บข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานทางด้านเศรษฐกิจ - สังคม และสภาพการเลี้ยงโคเนื้อ โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistic) ประกอบด้วย การแจกแจงความถี่ (Frequency) จำนวนค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ยเลขคณิต (Arithmetic Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลที่เป็นข้อความหรือข้อมูลเชิงคุณภาพใช้วิธีวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) แล้วนำเสนอในรูปแบบการบรรยายหรือการพรรณนา

ผลการวิจัย

1. ข้อมูลพื้นฐานทางด้านสังคมของเกษตรกร ส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรเพศชาย ร้อยละ 71.55 เป็นเพศหญิงร้อยละ 28.45 มีอายุมากกว่า 54 ปี (ร้อยละ 48.95) รองลงมา มีอายุระหว่าง 33 - 48 ปี (ร้อยละ 30.54) และ มีอายุระหว่าง 49 - 54 ปี (ร้อยละ 20.50) ตามลำดับ โดยมีอายุเฉลี่ยเท่ากับ 53.71 ปี มีการศึกษาระดับประถมศึกษา (ร้อยละ 74.90) รองลงมา มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษา/ปวช. (ร้อยละ 22.17) มีการศึกษาสูงกว่าระดับมัธยมศึกษา/ปวช. (ร้อยละ 2.93) ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ (ร้อยละ 97.90) นอกนั้นนับถือศาสนาอิสลาม (ร้อยละ 2.10) มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือน 4 - 5 คน (ร้อยละ 59.00) รองลงมา มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือน 1 - 3 คน (ร้อยละ 28.03) และ มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนมากกว่า 5 คนขึ้นไป (ร้อยละ 12.97) ตามลำดับ โดยมีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ยเท่ากับ 4.16 คน อาชีพหลักส่วนมากประกอบอาชีพทำการเกษตร (ร้อยละ 59.41) นอกนั้นประกอบอาชีพรับจ้าง/ค้าขาย และรับราชการ (ร้อยละ 40.59) มีประสบการณ์ในการเลี้ยงโคเนื้อ 1 - 5 ปี (ร้อยละ 77.40) รองลงมา มีประสบการณ์ 6 - 10 ปี (ร้อยละ 14.23) และมากกว่า 10 ปี (ร้อยละ 8.37) ตามลำดับ โดยมีประสบการณ์ในการเลี้ยงโคเนื้อเฉลี่ยเท่ากับ 5.74 ปี

2. ข้อมูลพื้นฐานทางด้านเศรษฐกิจของเกษตรกร เกษตรกรส่วนใหญ่มีจำนวนโคเนื้อที่เลี้ยง 1-5 ตัว (ร้อยละ 68.20) รองลงมา มีจำนวนโคเนื้อที่เลี้ยง 6 - 10 ตัว (ร้อยละ 18.83) และมีจำนวนโคเนื้อที่เลี้ยงมากกว่า 10 ตัว (ร้อยละ 12.97) ตามลำดับ โดยมีจำนวนโคเนื้อที่เกษตรกรเลี้ยงเฉลี่ยเท่ากับ 7.36 ตัว มีรายได้จากการเลี้ยงโคเนื้อน้อยกว่า 60,000 บาท (ร้อยละ 63.60) รองลงมา มีรายได้จากการเลี้ยงโคเนื้อ 60,000 - 90,000 บาท (ร้อยละ 18.41) และ มีรายได้จากการเลี้ยงโคเนื้อมากกว่า 90,000 บาท (ร้อยละ 17.99) โดยเกษตรกรมีรายได้จากการเลี้ยงโคเนื้อเฉลี่ยเท่ากับ 68,161.09 บาท มีรายจ่ายจากการเลี้ยงโคเนื้อน้อยกว่า 1,200 บาท (ร้อยละ 54.81) รองลงมา มีรายจ่ายจากการเลี้ยงโคเนื้อ 1,200 - 4,000 บาท (ร้อยละ 30.13) และมีรายจ่ายจากการเลี้ยงโคเนื้อมากกว่า 4,000 บาท (ร้อยละ 15.06) โดยเกษตรกรมีรายจ่ายจากการเลี้ยงโคเนื้อเฉลี่ยเท่ากับ 11,236.40 บาท มีจำนวนแรงงานที่ใช้เลี้ยงโคเนื้อจำนวน 1 คน (ร้อยละ 85.36) นอกนั้นมีจำนวนแรงงานที่ใช้เลี้ยงโคเนื้อจำนวน 2 คนขึ้นไป (ร้อยละ 14.64) โดยเกษตรกรมีจำนวนแรงงานที่ใช้เลี้ยงโคเนื้อเฉลี่ย 1.15 คน ส่วนใหญ่ไม่ได้จ้างแรงงานในการเลี้ยงโคเนื้อ (ร้อยละ 83.26) จ้างแรงงานในการเลี้ยงโคเนื้อ (ร้อยละ 16.74) ด้านขนาดฟาร์ม ส่วนใหญ่มีพื้นที่สำหรับใช้เลี้ยงโคเนื้อน้อยกว่า 5 ไร่ (ร้อยละ 67.78) รองลงมา มีพื้นที่สำหรับใช้เลี้ยงโคเนื้อ 5 - 10 ไร่ (ร้อยละ 24.69) และมีพื้นที่สำหรับใช้เลี้ยงโคเนื้อมากกว่า 10 ไร่ (ร้อยละ 7.53) โดย

เกษตรมีขนาดฟาร์มเฉลี่ยเท่ากับ 5.74 ไร่ เกษตรกรส่วนใหญ่ไม่ได้กู้เงินสำหรับใช้เลี้ยงโคเนื้อ (ร้อยละ 97.07) กู้เงินสำหรับเลี้ยงโคเนื้อจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์เพื่อการเกษตร (ร้อยละ 2.09) และ กู้เงินสำหรับเลี้ยงโคเนื้อจากสหกรณ์การเกษตร/กลุ่มเกษตรกร/เพื่อนบ้าน/ญาติพี่น้อง (ร้อยละ 0.84)

3. สภาพการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกร

ด้านพันธุ์โคเนื้อ เกษตรกรส่วนใหญ่เลี้ยงโคเนื้อพันธุ์พื้นเมือง (ร้อยละ 61.51) นอกนั้นไม่เลี้ยงโคเนื้อพันธุ์พื้นเมือง (ร้อยละ 38.49) วิธีการเริ่มต้นเลี้ยงโคเนื้อ เกษตรกรซื้อลูกโคเพศผู้และเพศเมียมาเลี้ยงมากที่สุด (ร้อยละ 48.12) รองลงมาคือ ได้รับจากพ่อแม่/การบริจาค/อื่นๆ (ร้อยละ 19.67) ซื้อแม่โคมาเลี้ยง (ร้อยละ 14.64) ซื้อลูกโคเพศเมียมาเลี้ยง (ร้อยละ 10.46) และซื้อลูกโคเพศผู้มาเลี้ยง (ร้อยละ 7.11) ตามลำดับ เกษตรกรส่วนใหญ่ (ร้อยละ 77.82) คัดเลือกพันธุ์โคเนื้อมาเลี้ยงโดยอาศัยดูจากรูปร่างลักษณะ รองลงมาคัดเลือกโดยอาศัยดูจากขนาดและอายุ (ร้อยละ 13.81) และไม่ได้ทำการคัดเลือก (ร้อยละ 8.37)

ด้านวิธีการผสมพันธุ์ เกษตรกรส่วนใหญ่ใช้วิธีการผสมเทียม (ร้อยละ 52.30) รองลงมาใช้วิธีการจูงพ่อพันธุ์มาผสมกับโคเนื้อเพศเมีย (ร้อยละ 24.69) ใช้วิธีปล่อยให้พ่อพันธุ์คุมฝูง (ร้อยละ 18.83) ส่วนการใช้ทั้งแบบพ่อพันธุ์ผสมและผสมเทียมนั้นน้อยที่สุด (ร้อยละ 4.18) เกษตรกรได้ขอความร่วมมือจากเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์ในการผสมพันธุ์โคเนื้อมากที่สุด (ร้อยละ 51.46) รองลงมาขอความร่วมมือจากเจ้าหน้าที่สัตวแพทย์ (ร้อยละ 27.20) ดำเนินการเองในการผสมพันธุ์โคเนื้อ (ร้อยละ 20.08) และได้ขอความร่วมมือจากญาติพี่น้อง/เพื่อนบ้านน้อยที่สุด (ร้อยละ 1.26) เกษตรกรที่ใช้บริการจากเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์และสัตวแพทย์ไม่ได้เสียค่าใช้จ่ายในการผสมพันธุ์ (ร้อยละ 23.43) แต่เกษตรกรที่ผสมพันธุ์โคเนื้อด้วยตนเองนั้นต้องเสียค่าใช้จ่ายโดยเสียค่าใช้จ่ายตั้งแต่ 300 - 500 บาท มากที่สุด (ร้อยละ 67.36) และเสียค่าใช้จ่าย 600 - 700 บาท (ร้อยละ 9.21) สำหรับเกษตรกรที่เสียค่าใช้จ่ายในการผสมพันธุ์โคเนื้อโดยมีค่าใช้จ่ายเฉลี่ยเท่ากับ 308.74 บาท ส่วนใหญ่ผสมพันธุ์โคเนื้อโดยเฉลี่ย 1 ครั้ง (ร้อยละ 59.83) และนอกนั้นเฉลี่ยผสม 2 ครั้ง (ร้อยละ 40.17)

ด้านอาหารและการให้อาหาร เกษตรกรไม่ได้ปลูกสร้างแปลงหญ้าสำหรับเลี้ยงโคเนื้อมากที่สุด (ร้อยละ 37.24) นอกนั้นมีการปลูกสร้างแปลงหญ้าสำหรับเลี้ยงโคเนื้อ (ร้อยละ 62.76) โดยทำการปลูกหญ้าพื้นเมืองและอื่นๆ มากที่สุด (ร้อยละ 20.50) รองลงมาได้ปลูกหญ้ารูซี่ (ร้อยละ 18.42) ปลูกหญ้ามอริซหรือหญ้าขน (ร้อยละ 12.13) ปลูกหญ้านเนเปียร์ (ร้อยละ 7.53) และปลูกหญ้านกกิน (ร้อยละ 4.18) ตามลำดับ สำหรับเกษตรกรที่ปลูกสร้างแปลงหญ้านั้นมีแปลงหญ้าเลี้ยงโคเนื้อโดยเฉลี่ย 12.37 ไร่ มีหญ้าเพียงพอ (ร้อยละ 74.90) นอกนั้นมีหญ้าไม่เพียงพอสำหรับ

เลี้ยงโคเนื้อ (ร้อยละ 25.10) เกษตรกรส่วนใหญ่ (ร้อยละ 75.00) ขาดแคลนหญ้าสำหรับเลี้ยงโคเนื้อในฤดูร้อน และในฤดูหนาว ขาดแคลนหญ้า (ร้อยละ 25.00) เกษตรกรส่วนใหญ่นิยมใช้ฟางข้าว (ร้อยละ 53.33) มาใช้เลี้ยงทดแทน รองลงมา ได้แก่ ฟางข้าวโพด (ร้อยละ 16.67) ฟางข้าวแห้งอัดก้อน (ร้อยละ 10.00) ฟางหมักยูเรีย (ร้อยละ 8.33) และพืชยืนต้น/ต้นกล้วย/อื่นๆ (ร้อยละ 6.67) ตามลำดับ เกษตรกรนิยมใช้ถั่วตามธรรมชาติในการเลี้ยงโคเนื้อมากที่สุด (ร้อยละ 90.38) รองลงมาเป็นถั่วที่ปลูก (ร้อยละ 7.53) และซื้อมาเลี้ยง (ร้อยละ 2.09) สำหรับชนิดของถั่วที่นำมาใช้ในการเลี้ยงโคเนื้อมากที่สุด ใช้กระถิน (ร้อยละ 74.06) ถั่วเซนโตรซิมาหรือถั่วลาย (ร้อยละ 12.97) ถั่วเวอร์นาโนสโตโลหรือถั่วฮามาต้า (ร้อยละ 11.30) และถั่วไมยรา (ร้อยละ 1.67) เกษตรกรส่วนใหญ่ (ร้อยละ 78.66) นิยมเลี้ยงโคเนื้อโดยปล่อยตามทุ่งหญ้าธรรมชาติ รองลงมาใช้วิธีเกี่ยวหญ้ามาให้กิน (ร้อยละ 11) และใช้วิธีปล่อยแปลงหญ้าและถั่วที่ปลูก (ร้อยละ 9.62) ปริมาณหญ้าและถั่วเลี้ยงที่ใช้เลี้ยงโคเนื้อ 1 - 20 กิโลกรัมต่อตัวต่อวัน (ร้อยละ 81.17) รองลงมาใช้หญ้าและถั่วเลี้ยงโคเนื้อปริมาณ 21 - 30 กิโลกรัมต่อตัวต่อวัน (ร้อยละ 11.30) และใช้หญ้าและถั่วเลี้ยงโคเนื้อปริมาณมากกว่า 30 กิโลกรัมต่อตัวต่อวัน (ร้อยละ 7.53) ตามลำดับ โดยมีปริมาณการใช้หญ้าและถั่วเลี้ยงโคเนื้อเฉลี่ย 21.12 กิโลกรัมต่อตัวต่อวัน เกษตรกรส่วนใหญ่ไม่ให้อาหารข้นในการเลี้ยงโคเนื้อ (ร้อยละ 96.23) ส่วนเกษตรกรที่เหลือได้ซื้อวัตถุดิบมาผสมบางส่วน (ร้อยละ 3.77) เกษตรกรส่วนใหญ่ (ร้อยละ 57.32) ไม่ได้ทำการถนอมพืชอาหารสัตว์ รองลงมาทำหญ้าแห้ง (37.66) และทำหญ้าหมัก (ร้อยละ 5.02) ตามลำดับ เกษตรกรส่วนใหญ่ไม่ใช้พืชอาหารสัตว์ที่ถนอมมาใช้เลี้ยงโคเนื้อในรอบ 1 เดือน (ร้อยละ 57.32) รองลงมาใช้เลี้ยงโคเนื้อ 3 - 4 ครั้ง (ร้อยละ 26.78) และใช้พืชอาหารสัตว์ที่ถนอมเลี้ยงโคเนื้อ 1 - 2 ครั้ง ตามลำดับ โดยเกษตรกรมีการนำพืชอาหารสัตว์ที่ถนอมมาใช้เลี้ยงโคเนื้อเฉลี่ยเท่ากับ 2.82 ครั้งในรอบ 1 เดือน เกษตรกรใช้น้ำจากบ่อน้ำเลี้ยงโคเนื้อมากที่สุด (ร้อยละ 38.91) รองลงมาใช้น้ำจากสระน้ำ (ร้อยละ 28.03) ใช้น้ำจากแม่น้ำลำคลอง (ร้อยละ 25.11) และใช้น้ำจากน้ำประปา (ร้อยละ 7.95) ตามลำดับ

ด้านโรงเรือนและสิ่งก่อสร้าง เกษตรกรส่วนใหญ่มีโรงเรือนโคเนื้อเป็นโรงเรือนไม้ (ร้อยละ 92.05) ส่วนที่เหลือเป็นโรงเรือนปูนซีเมนต์ (ร้อยละ 3.77) และไม่มีโรงเรือน (ร้อยละ 4.18) ขนาดโรงเรือนโคเนื้อ 16 - 30 ตารางเมตรมากที่สุด (ร้อยละ 37.66) รองลงมาขนาดมากกว่า 50 ตารางเมตร (ร้อยละ 29.29) และขนาด 31 - 50 ตารางเมตร (ร้อยละ 28.87) ตามลำดับ โดยมีขนาดของโรงเรือนเฉลี่ยเท่ากับ 51.48 ตารางเมตร ส่วนใหญ่โรงเรือนโคเนื้อของเกษตรกรตั้งอยู่ห่างจากบ้าน (ร้อยละ 53.98) รองลงมาตั้งอยู่ติดข้างบ้าน (ร้อยละ 41.84) และไม่มีโรงเรือน (ร้อยละ 4.18) เกษตรกรส่วนใหญ่ใช้พื้นดินเป็นพื้นคอก (ร้อยละ 92.05) ใช้พื้นคอนกรีต

(ร้อยละ 3.77) และไม่มีโรงเรือน (ร้อยละ 4.18) ใช้สังกะสีเป็นวัสดุ ทำหลังคาโรงเรือนมากที่สุด (ร้อยละ 61.51) รองลงมาใช้กระเบื้อง เป็นวัสดุทำหลังคา (ร้อยละ 25.25) ใช้หญ้าคา (ร้อยละ 8.79) และ ไม่มีโรงเรือน (ร้อยละ 4.18)

ด้านการควบคุมและป้องกันโรค โคเนื้อของเกษตรกรส่วนใหญ่ไม่เคยเกิดโรค (ร้อยละ 75.73) และเคยเกิดโรคปากและเท้าเปื่อย/โรคท้องอืด (ร้อยละ 24.27) โคเนื้อที่เคยเกิดโรคปากและเท้าเปื่อย/ท้องอืดใช้วิธีติดต่อเจ้าหน้าที่สัตวแพทย์มารักษามากที่สุด (ร้อยละ 12.97) รองลงมาใช้วิธีซื้อยามารักษาเอง (ร้อยละ 7.11) ปลอมไว้มารักษา (ร้อยละ 3.77) และจ้างผู้มีความรู้มารักษา (ร้อยละ 0.42) ตามลำดับ

4. ปัญหาเกี่ยวกับการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกรสามารถสรุปได้ดังนี้

1. ปัญหาด้านพันธุ์โคเนื้อ หาซื้อพันธุ์โคเนื้อที่มีลักษณะดีได้ยาก มีราคาแพง ค่าขนส่งมีราคาแพง พันธุ์โคเนื้อที่ไม่เหมาะสมกับสภาพอากาศที่ร้อน

2. ปัญหาด้านการผสมพันธุ์โคเนื้อ เกษตรกรขาดความรู้ในการผสมพันธุ์โคเนื้อ ทำให้โคเนื้อผสมติดยาก เวลาโคเนื้อเป็นสัดติดต่อเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์เพื่อผสมพันธุ์โคเนื้อได้ล่าช้า เนื่องจากเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์ไม่เพียงพอกับความต้องการในการผสมพันธุ์โคเนื้อ และต้องเดินทางไกล

3. ปัญหาด้านอาหารและการให้อาหาร เกษตรกรขาดความรู้ในด้านอาหารและการให้อาหารโคเนื้อ โคเนื้อส่วนใหญ่จะโตช้า เนื่องจากได้รับอาหารไม่เพียงพอ ไม่นิยมเสริมอาหารข้น หญ้าไม่เพียงพอโดยเฉพาะในฤดูร้อน เกษตรกรไม่มีความรู้ในการถนอมพืชอาหารสัตว์และพันธุ์พืชอาหารสัตว์ที่ปลูก มีพื้นที่ปลูกพืชอาหารสัตว์น้อย

4. ปัญหาด้านโรงเรือนและสิ่งก่อสร้าง วัสดุที่ใช้ในการก่อสร้างโรงเรือนมีราคาแพง การก่อสร้างโรงเรือนที่ยังไม่ได้มาตรฐาน เกษตรกรมีเงินทุนน้อย

5. ปัญหาด้านการควบคุมและป้องกันโรค เกษตรกรขาดความรู้ในการควบคุมและป้องกันโรค เมื่อซื้อโคเนื้อมาเลี้ยงจะไม่มีการสังเกต หรือมีการกักสัตว์ก่อน ทำให้มีโรคระบาดเกิดขึ้น และไม่มีการป้องกันการเกิดโรคท้องอืด

ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกรสามารถสรุปได้ดังนี้

1. ควรมีการสนับสนุนพันธุ์โคเนื้อให้แก่เกษตรกร โดยหาพันธุ์ที่เหมาะสมและราคาถูกบริการให้แก่เกษตรกร การจัดหา น้ำเชื้อโคพันธุ์ลูกผสมมาใช้ในการผสมเทียม จัดหาแหล่งเงินกู้ที่มีดอกเบี้ยต่ำให้แก่เกษตรกรสำหรับจัดซื้อโคเนื้อ มีการสนับสนุนในการก่อสร้างโรงเรือนให้ได้มาตรฐาน

2. ควรมีการฝึกอบรมวิธีการผสมพันธุ์โคเนื้อ การให้อาหารโคเนื้อ การปลูกสร้างแปลงหญ้า และการถนอมพืชอาหารสัตว์ให้แก่เกษตรกร และมีการอบรมด้านการควบคุมและป้องกันโรคให้แก่เกษตรกร ด้านการสุขาภิบาล และการกำจัดของเสียจากฟาร์ม

สรุปและอภิปรายผล

จากการวิจัยเรื่องการศึกษาสภาพการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกร ในจังหวัดจันทบุรี คณะผู้วิจัยได้สรุปและอภิปรายผลการวิจัยโดยมีรายละเอียดดังนี้

ด้านพันธุ์โคเนื้อ เกษตรกรส่วนใหญ่มีการเลี้ยงโคเนื้อพันธุ์พื้นเมือง (ร้อยละ 61.51) นอกนั้นไม่เลี้ยงโคเนื้อพันธุ์พื้นเมือง (ร้อยละ 38.49) ซึ่งจะเป็นการเลี้ยงโคพันธุ์บราห์มัน และโคพื้นเมืองผสมโคพันธุ์บราห์มัน ส่วนเกษตรกรที่เลี้ยงโคพื้นเมืองผสมโคพันธุ์ชาโรเลส์มีเพียงเล็กน้อยเท่านั้น (ร้อยละ 4.60) โดยเกษตรกรที่มีการเลี้ยงโคเนื้อพันธุ์พื้นเมืองมีการเลี้ยงเฉลี่ย 3.36 ตัว และเกษตรกรที่มีการเลี้ยงโคพื้นเมืองผสมโคพันธุ์บราห์มันเฉลี่ย 8.07 ตัว ทั้งนี้เนื่องจากโคเนื้อพันธุ์พื้นเมือง จะมีรูปร่างเล็ก เจริญเติบโตช้า เกษตรกรจึงมีการเลี้ยงโคลูกผสมบราห์มันที่ได้รับจากการผสมเทียมที่เจ้าหน้าที่ปศุสัตว์ได้นำมาผสม เพื่อปรับปรุงสายพันธุ์ และยกระดับสายพันธุ์โคเนื้อจากโคพันธุ์พื้นเมืองกลายมาเป็นโคลูกผสมบราห์มันมากขึ้น ซึ่งจะลดระยะเวลาในการเลี้ยงและขนาดน้ำหนักของโคเนื้อลูกผสมจะมากกว่าโคพันธุ์พื้นเมือง ทำให้ขายง่าย และได้ราคาดีกว่าโคพันธุ์พื้นเมือง วิธีการเริ่มต้นเลี้ยงโคเนื้อ พบว่า เกษตรกรซื้อลูกโคเพศผู้และเพศเมียมาเลี้ยงมากที่สุด (ร้อยละ 48.12) โดยมีเกษตรกรหลายรายได้ซื้อลูกโคเพศผู้และเพศเมียมาเลี้ยง เพราะมีราคาไม่แพง เมื่อโคเนื้อโตขึ้นก็ใช้โคเนื้อตัวผู้เป็นพ่อพันธุ์และใช้โคเนื้อตัวเมียเป็นแม่พันธุ์ แต่ถ้าซื้อแม่โคมาเลี้ยง (ร้อยละ 14.64) มักจะตั้งท้อง ทำให้แน่ใจได้ว่าไม่เป็นหมัน สามารถให้ลูกได้ ส่วนเกษตรกรที่ซื้อลูกโคเพศผู้และเพศเมียมาเลี้ยง (ร้อยละ 10.46) เมื่อโคโตขึ้นก็จะทำการผสมพันธุ์ตัวที่ผสมติดและให้ลูกดีก็จะเก็บไว้ทำเป็นแม่พันธุ์ ตัวไหนผสมไม่ติดก็จะขายออกไป ส่วนเกษตรกรที่ซื้อลูกโคเพศผู้มาเลี้ยง (ร้อยละ 7.11) จะนำไปใช้เป็นพ่อพันธุ์ภายในฝูง หรือเพื่อไว้ขายต่อไปเนื่องจากโคเนื้อตัวผู้จะโตเร็วกว่า อย่างไรก็ตามวิธีการเริ่มต้นเลี้ยงโคเนื้อรองลงมาคือ ได้รับจากพ่อแม่และการบริจาค (ร้อยละ 19.67) ซึ่งเกษตรกรไม่ได้ซื้อ วิธีการคัดเลือกพันธุ์โคเนื้อมาเลี้ยง เกษตรกรส่วนใหญ่ (ร้อยละ 77.82) คัดเลือกพันธุ์โคเนื้อมาเลี้ยงโดยอาศัยดูจากรูปร่างลักษณะ เกษตรกรจะดูรูปร่างลักษณะของโคเนื้อก่อนซื้อ เพราะจากรูปร่างลักษณะภายนอกเป็นสิ่งแรกที่เกษตรกรมองเห็นว่าโคเนื้อที่จะซื้อนั้นมีลักษณะตรงตามต้องการหรือไม่ (ทรงศักดิ์ เทพหนู, 2552) รองลงมาเกษตรกรคัดเลือกโดยอาศัยดูจากขนาดและอายุ (ร้อยละ 13.81) โดยอาศัยดูอายุจากฟันชุดแรกและดูจาก

ขนาดโครงร่างของร่างกายว่าใหญ่หรือมีโอกาที่จะโตเร็วหรือไม่ และเกษตรกรที่ไม่ได้ทำการคัดเลือก (ร้อยละ 8.37) จะเป็นเกษตรกรที่ได้รับโคเนื้อจากพ่อแม่หรือจากการบริจาค

ด้านการผสมพันธุ์ เกษตรกรส่วนใหญ่ใช้วิธีการผสมเทียม (ร้อยละ 52.30) ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของจรูญ จันทิกาลและคณะ (2551) ที่พบว่าเกษตรกรที่นิยมใช้วิธีการผสมเทียมมากจะเป็นเกษตรกรที่เลี้ยงโคเนื้อลูกผสม อาจจะเป็นโคลูกผสมพื้นเมือง บราห์มันหรือพื้นเมืองชาโรเลส์ เนื่องจากสามารถเลือกพันธุ์ได้ตามต้องการ รองลงมาใช้วิธีการจูงผสม (ร้อยละ 24.69) ซึ่งเกษตรกรที่เลี้ยงโคเนื้อพันธุ์พื้นเมืองนิยมใช้การนำพ่อพันธุ์มาผสมกับโคเนื้อเพศเมีย เกษตรกรที่เลี้ยงแบบปล่อยจะใช้วิธีปล่อยให้พ่อพันธุ์คุมฝูง (ร้อยละ 18.83) โดยใช้โคเนื้อตัวผู้ 1 ตัวคุมฝูงตัวเมียประมาณ 20 - 30 ตัว และมีเกษตรกรบางส่วนใช้ทั้งแบบพ่อพันธุ์ผสมและผสมเทียม (ร้อยละ 4.18) การขอความร่วมมือในการผสมพันธุ์โคเนื้อ เมื่อโคเนื้อเป็นสัตว์เกษตรกรจะติดต่อเจ้าหน้าที่เจ้าหน้าที่ปศุสัตว์ในการผสมพันธุ์โคเนื้อมากที่สุด (ร้อยละ 51.46) รองลงมาขอความร่วมมือจากเจ้าหน้าที่สัตวแพทย์ (ร้อยละ 27.20) ทั้งนี้เนื่องจากสถานที่เลี้ยงของเกษตรกรอยู่ไม่ไกลจากปศุสัตว์มากนัก บางครั้งเกษตรกรดำเนินการเองในผสมพันธุ์โคเนื้อ (ร้อยละ 20.08) และขอความร่วมมือจากญาติพี่น้อง/เพื่อนบ้าน (ร้อยละ 1.26) ส่วนค่าใช้จ่ายในการผสมพันธุ์โคเนื้อ เกษตรกรที่ใช้บริการจากเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์และสัตวแพทย์ไม่ได้เสียค่าใช้จ่ายในการผสมพันธุ์ (ร้อยละ 23.43) แต่เกษตรกรที่ผสมพันธุ์โคเนื้อด้วยตนเองนั้นต้องเสียค่าใช้จ่าย โดยเสียค่าใช้จ่ายตั้งแต่ 300 - 500 บาท (ร้อยละ 67.36) และเสียค่าใช้จ่าย 600 - 700 บาท (ร้อยละ 9.21) โดยมีค่าใช้จ่ายเฉลี่ยเท่ากับ 308.74 บาท และค่าเฉลี่ยจำนวนครั้งในการผสมพันธุ์โค เนื้อ เกษตรกรส่วนใหญ่ผสมพันธุ์โคเนื้อ 1 ครั้ง (ร้อยละ 59.83) และนอกนั้นผสม 2 ครั้ง (ร้อยละ 40.17) ถ้าหากโคเนื้อของเกษตรกรผสมไม่ติดในหลายครั้งเกษตรกรจะคัดทิ้งโดยการขายไปเป็นโคขุนหรือโคเนื้อ เพราะถ้าไม่คัดทิ้งจะทำให้เสียเวลาและทำให้ขาดทุน

ด้านอาหารและการให้อาหาร เกษตรกรไม่ได้ปลูกสร้างแปลงหญ้าสำหรับเลี้ยงโคเนื้อ (ร้อยละ 37.24) มีการปลูกสร้างแปลงหญ้าสำหรับเลี้ยงโคเนื้อ (ร้อยละ 62) ซึ่งสอดคล้องกับธีรชัย ช่อไม้ (2544) ที่รายงานว่า การเลี้ยงโคเนื้อลูกผสมพื้นเมืองแม่เลี้ยงแบบรายย่อยแต่จำเป็นต้องมีการทำแปลงหญ้าให้เหมาะสมกับจำนวนโคเนื้อที่เลี้ยงเช่นกัน เนื่องจากโคเนื้อลูกผสมพื้นเมืองต้องการหญ้า และอาหารข้นอย่างเพียงพอโดยการปลูกหญ้าพื้นเมืองและอื่นๆ มากที่สุด (ร้อยละ 20.50) รองลงมาได้ปลูกหญ้ารูซี่ (ร้อยละ 18.42) ปลูกหญ้ามอร์ริสหรือหญ้านาน (ร้อยละ 12.13) ปลูกหญ้านาเปียร์ (ร้อยละ 7.53) และปลูกหญ้านกอิน (ร้อยละ 4.18) ตามลำดับ สำหรับเกษตรกรที่ปลูกสร้างแปลงหญ้านั้นมีแปลงหญ้า

เลี้ยงโคเนื้อโดยเฉลี่ย 12.37 ไร่ และหญ้าที่ใช้เลี้ยงโคเนื้อเพียงพอต่อความต้องการ (ร้อยละ 74.90) และไม่เพียงพอ (ร้อยละ 25.10) พืชอาหารสัตว์ทดแทนที่ใช้ในการเลี้ยงโคเนื้อส่วนใหญ่เป็นฟางข้าว (ร้อยละ 53.33) ที่นิยมใช้กันมากที่สุด รองลงมาเป็นฟางข้าวโพด (ร้อยละ 16.67) ฟางข้าวแห้งอัดก้อน (ร้อยละ 10.00) ฟางหมักยูเรีย (ร้อยละ 8.33) และพืชยืนต้น/ต้นกล้วย/อื่นๆ (ร้อยละ 6.67) เพราะเกษตรกรหลายรายในจังหวัดจันทบุรีมีการปลูกข้าวข้าวโพด และทำสวน จึงทำให้มีวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตรที่นำมาเป็นอาหารสัตว์ทดแทนได้โดยเฉพาะในฤดูร้อนที่มักขาดแคลนหญ้า (ร้อยละ 75.0) แต่เกษตรกรที่มีการปลูกสร้างแปลงหญ้ามักจะไม่ขาดแคลนพืชอาหารสัตว์ ส่วนเกษตรกรที่อาศัยแปลงหญ้าตามธรรมชาติมักจะขาดแคลนมากกว่า ถั่วที่ใช้เลี้ยงโคเนื้อนั้นเกษตรกรไม่ได้ปลูกนิยมตัดถั่วตามธรรมชาติมาใช้ในการเลี้ยงโคเนื้อมากที่สุด (ร้อยละ 90.38) รองลงมาเป็นถั่วที่ปลูก (ร้อยละ 7.53) และซื้อมาเลี้ยงเป็นส่วนน้อย (ร้อยละ 2.09) สำหรับชนิดของถั่วที่นำมาใช้ในการเลี้ยงโคเนื้อมากที่สุดใช้กระถิน (ร้อยละ 74.06) ซึ่งมีทั้งปลูกและตัดจากธรรมชาติมาให้โคเนื้อ มีการใช้ถั่วเซนต์ปาล์มหรือถั่วลาย (ร้อยละ 12.97) ถั่วเวอร์นาโนสโตโลหรือถั่วยามาต้า (ร้อยละ 11.30) และใช้ถั่วไมยรา (ร้อยละ 1.67) ในการเลี้ยงโคเนื้อนั้นเกษตรกรส่วนใหญ่ (ร้อยละ 78.66) นิยมเลี้ยงโคเนื้อโดยปล่อยตามทุ่งหญ้าธรรมชาติ รองลงมาใช้วิธีเกี่ยวหญ้ามาให้กิน (ร้อยละ 11) ในการเกี่ยวหญ้ามาให้โคเนื้อนั้นจะเป็นเกษตรกรที่ไม่มีพื้นที่สำหรับเลี้ยงโคเนื้อ และเกษตรกรส่วนน้อยที่ใช้วิธีปล่อยแปลงหญ้าและถั่วที่ปลูก (ร้อยละ 9.62) ปริมาณในการใช้หญ้าและถั่วเลี้ยงโคเนื้อเฉลี่ย 21.12 กิโลกรัมต่อตัวต่อวัน ซึ่งถือว่าค่อนข้างจะน้อยไปสำหรับความต้องการของโคเนื้อ อาหารข้นที่ใช้เลี้ยงโคเนื้อ เกษตรกรส่วนใหญ่ไม่ใช้อาหารข้นในการเลี้ยงโคเนื้อ (ร้อยละ 96.23) โดยใช้อาหารหยาบอย่างเดียว เนื่องจากเกษตรกรไม่ต้องการเพิ่มต้นทุนค่าอาหาร และต้องการใช้วัสดุเหลือใช้จากการเกษตรในการเลี้ยงโค โดยเฉพาะฟางข้าว นอกจากนี้เกษตรกรจะปล่อยให้โคพื้นเมืองออกแทะเล็มตามทุ่งหญ้าสาธารณะในตอนกลางวันและไล่เข้าคอกในช่วงเวลากลางคืน (สุเจตน์ ชื่นชม และคณะ, 2551) ส่วนเกษตรกรที่เลี้ยงโคเนื้อได้ซื้อวัตถุดิบผสมบางส่วน (ร้อยละ 3.77) วัตถุดิบที่ใช้ในการผสมอาหารสัตว์นั้นจะเป็นมันเส้นที่เกษตรกรปลูกเองหรือหาซื้อได้ง่ายภายในท้องถิ่น สำหรับเกษตรกรที่ใช้อาหารข้นในการเลี้ยงโคเนื้อนั้นมีปริมาณการให้อาหารข้นเฉลี่ยวันละ 2.00 กิโลกรัมต่อตัว ซึ่งจะเป็นเกษตรกรที่เลี้ยงโคขุนและเสริมในช่วงที่ไม่มีหญ้าเพียงพอในการถนอมพืชอาหารสัตว์นั้นเกษตรกรส่วนใหญ่ (ร้อยละ 57.32) ไม่ได้ทำการถนอมพืชอาหารสัตว์ เนื่องจากมีปริมาณอาหารหยาบเพียงพออยู่แล้ว รองลงมาทำหญ้าแห้ง (37.66) และทำหญ้าหมัก (ร้อยละ 5.02) โดยเกษตรกรที่ได้มีการนำพืชอาหารสัตว์ที่ถนอมมาใช้เลี้ยงโคเนื้อเฉลี่ยเท่ากับ 2.82 ครั้งในรอบ 1 เดือน แหล่งน้ำที่

ใช้เลี้ยงโคเนื้อ เกษตรกรใช้น้ำจากบ่อน้ำเลี้ยงโคเนื้อมากที่สุด (ร้อยละ 38.91) รองลงมาใช้น้ำจากสระน้ำ (ร้อยละ 28.03) ที่ขุดอยู่ในพื้นที่ของเกษตรกรเอง ใช้น้ำจากแม่น้ำลำคลองตามธรรมชาติ โดยให้โคเนื้อหากินเอง (ร้อยละ 25.11) และมีเกษตรกรบางส่วนที่ใช้น้ำประปา (ร้อยละ 7.95)

ด้านโรงเรือนและสิ่งก่อสร้าง เกษตรกรส่วนใหญ่มีโรงเรือนในการเลี้ยงโคเนื้อเป็นโรงเรือนไม้ (ร้อยละ 92.05) โดยเกษตรกรใช้ไม้จากธรรมชาติมาใช้ในการก่อสร้าง ส่วนที่เหลือเป็นโรงเรือนปูนซีเมนต์ที่มีมาตรฐานฟาร์ม (ร้อยละ 3.77) และไม่มีโรงเรือนโคเนื้อ (ร้อยละ 4.18) โดยมีขนาดของโรงเรือนโคเนื้อเฉลี่ยเท่ากับ 51.48 ตารางเมตร สถานที่ตั้งโรงเรือนโคเนื้อส่วนใหญ่อยู่ห่างจากบ้าน (ร้อยละ 53.98) อยู่ติดข้างบ้าน (ร้อยละ 41.84) และไม่มีโรงเรือน (ร้อยละ 4.18) ลักษณะพื้นคอกเกษตรกรส่วนใหญ่ใช้พื้นดินเป็นพื้นคอก (ร้อยละ 92.05) เกษตรกรที่ใช้พื้นคอนกรีต (ร้อยละ 3.77) ซึ่งง่ายต่อการทำความสะอาด วัสดุที่ใช้ทำหลังคาเกษตรกรใช้สังกะสีเป็นวัสดุที่ใช้ทำหลังคาโรงเรือนโคเนื้อมากที่สุด (ร้อยละ 61.51) รองลงมาใช้กระเบื้องเป็นวัสดุที่ใช้ทำหลังคา (ร้อยละ 25.25) และใช้หญ้าคา (ร้อยละ 8.79) ในปัจจุบันเกษตรกรนิยมใช้สังกะสีและกระเบื้องกันมากขึ้น เนื่องจากได้มาตรฐานและมีอายุการใช้งานได้นาน จากการศึกษาด้านโรงเรือน และอุปกรณ์ต่างๆ จะเห็นว่าเกษตรกรมีการพัฒนาที่ดีขึ้นสอดคล้องกับการพัฒนาและการใช้เทคโนโลยีการเลี้ยงด้านอื่นๆ เช่น การผสมเทียมมากขึ้น มีการปลูกหญ้า การให้อาหารข้น และการให้แร่ธาตุแก่โคเนื้อที่มากขึ้นเช่นกัน ซึ่งสิ่งที่เกิดขึ้นอาจเกิดจากการพัฒนาที่มีมาอย่างต่อเนื่องของเกษตรกรเองและการส่งเสริมของเจ้าหน้าที่ในพื้นที่

ด้านการควบคุมและป้องกันโรค โคเนื้อของเกษตรกรส่วนใหญ่ไม่เคยเกิดโรคโคเนื้อ (ร้อยละ 75.73) ซึ่งสอดคล้องเคียงกับการศึกษาของทรงศักดิ์ เทพหนู (2552) ที่พบว่าโคเนื้อของเกษตรกรส่วนใหญ่ไม่เคยเกิดโรค (ร้อยละ 76.4) และนอกจากนี้โคเนื้อของเกษตรกรเคยเกิดโรคปากและเท้าเปื่อย โรคท้องอืด (ร้อยละ 24.27) ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะการเกิดโรคปากและเท้าเปื่อยในพื้นที่จังหวัดจันทบุรีเคยเกิดโรคแล้วรักษาหายก็กลับมาเป็นโรคอีก เพราะว่าเกษตรกรบางรายรักษาโคเนื้อด้วยตนเอง ซึ่งบางครั้งเชื้อโรคอาจหายไปไม่หมดยังซ่อนตัวอยู่ในโคเนื้อ หรือฟักตัว พอถึงเวลาก็กลับมาเป็นอีก หรือเชื้อโรคอาจจะอยู่กับโคเนื้อที่เกษตรกรไม่รักษาเมื่อโคเนื้อเป็นโรคและทำลายซากไม่ถูกต้องวิธีที่ใช้ในการรักษาโคเนื้อก็จะกลับมาเป็นโรคอีกครั้ง วิธีการที่ใช้ในการรักษาโรคโคเนื้อเมื่อเกิดโรคปากและเท้าเปื่อย/ท้องอืดใช้วิธีติดต่อเจ้าหน้าที่สัตวแพทย์มากที่สุด (ร้อยละ 12.97) รองลงมาใช้วิธีซื้อยามารักษาเอง (ร้อยละ 7.11) ปลอมใจไม่รักษา (ร้อยละ 3.77) และจ้างผู้มีความรู้มารักษา (ร้อยละ 0.42)

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาสภาพการเลี้ยงโคเนื้อ ในด้านต่างๆ แบบเจาะลึกลงไปให้มากกว่านี้ โดยเฉพาะด้านพันธุ์โคเนื้อที่เหมาะสม ด้านวิธีการผสมพันธุ์โคเนื้อและ ด้านแปลงหญ้าสำหรับเลี้ยงโคเนื้อ
2. ควรมีการศึกษาความต้องการในการส่งเสริมหรือความต้องการฝึกอบรมของเกษตรกรในด้านพันธุ์โคเนื้อ ด้านการผสมพันธุ์ ด้านอาหารและการให้อาหาร ด้านการควบคุมและการป้องกันโรค และ ด้านโรงเรือนและสิ่งก่อสร้าง
3. ควรมีการศึกษาเพื่อหารูปแบบการเลี้ยงโคเนื้อที่เหมาะสมเพิ่มเติม เพื่อหาแนวทางในการแก้ปัญหา และพัฒนาการเลี้ยงโคเนื้อให้กับเกษตรกร มีการศึกษาต่อยอดการผลิต เช่น การขุนโคระยะสั้น การผลิตเนื้อโคธรรมชาติ หรือ เนื้อโคอินทรีย์ ช่องทางการตลาดโคเนื้อ เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- กรมปศุสัตว์. 2554. ข้อมูลเกษตรกรและจำนวนโคเนื้อที่เลี้ยง แยกรายอำเภอปี 2553. (ออนไลน์). Available : <http://www.ict.dld.go.th> (14 กุมภาพันธ์ 2554).
- กรมปศุสัตว์. 2556. ข้อมูลเกษตรกร/ปศุสัตว์ ปีงบประมาณ พ.ศ. 2556. (ออนไลน์). Available : <http://www.ict.dld.go.th> (20 กรกฎาคม 2557)
- จรรยา จันทลีลา, ปราโมทย์ ทองนวล และ สมัย ศรีหาญ. 2551. สภาพการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกรในจังหวัดมหาสารคาม. (ออนไลน์). Available : <http://www.lsko-kop.dld.go.th/index.php/paper/30-feeding-beef> (20 มกราคม 2558)
- ถาวร ฉิมเลี้ยง. 2549. เอกสารคำสอนรายวิชาการผลิตโคเนื้อ. คณะเทคโนโลยีการเกษตร มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี, จันทบุรี.
- ทรงศักดิ์ เทพหนู. 2552. การศึกษาสภาพการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกรตำบลท่าเรืออำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตร, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ
- ธีรชัย ช่อไม้. 2544. การเลี้ยงโคกบินทร์บุรีโดยใช้พื้นที่แปลงหญ้าแบบจำกัด. ศูนย์วิจัยและบำรุงพันธุ์กบินทร์บุรี, ปราจีนบุรี.
- ปรารธนา พลฤกษ์ศรี. 2548. สารานุกรมเกี่ยวกับโคเนื้อ ชุดที่ 1 ย้อนรอยวงการโคเนื้อ. นีออน บุค มีเดีย, นนทบุรี.

ไพศาล ธีรรัชชัย, จำเนียร ด่านทิม และสุนิมา ชุ่มพงษ์. 2548.

รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์ โครงการการศึกษาแนวทางการเลี้ยงวัวด้วยภูมิปัญญาชาวบ้านเพื่อสร้างเศรษฐกิจชุมชนบ้านนาเปอะ ตำบลชาติตระการ อำเภอชาติตระการ จังหวัดพิษณุโลก. สำนักงานสนับสนุนการวิจัย, กรุงเทพฯ.

สุเจตน์ ชื่นชม เสาวลักษณ์ ผ่องลาเจียก ศศิธร นาคทอง เขวลิต

นาคทอง และ วรณี ชิวปรีชา. 2551. โครงการระบบการผลิตเนื้อโคพื้นเมืองในเขตภาคตะวันตกของประเทศไทย.

รายงานฉบับสมบูรณ์ สำนักงานกองทุนสนับสนุนงานวิจัย, กรุงเทพฯ

Yamane, T. 1973. **Statistics: An Introductory Analysis.**

Third edition. Harper and Row Publication, New York.